

Prof. dr hab. Stanisław Zaborniak

Rzeszów, 10.08.2019

35-506 Rzeszów

Ul. K. I. Osmeckiego 29/36

Recenzja dysertacji doktorskiej

mgr Marleny Wyskok pt. *Uwarunkowania powstania i efekty działalności Niemieckiego Związku Gimnastycznego w Polsce w latach 1921–1939*,
wykonanej pod promotorstwem prof. dr hab. Tomasza Jurka

Oddana do recenzji dysertacja doktorska mgr Marleny Wyskok pt. *Uwarunkowania powstania i efekty działalności Niemieckiego Związku Gimnastycznego w Polsce w latach 1921–1939*, wykonana pod promotorstwem prof. dr hab. Tomasza Jurka, wpisuje się w opracowania naukowe, w tym autorstwa T. Jurka promotora procedowanej dysertacji mgr M. Wyskok, a także obronione wcześniej doktorat Tadeusza Karugi pt.: *Rozwój sportu na Górnym Śląsku w okresie międzywojennym* i monografia habilitacyjna autorstwa T. Jurka pt. *Kultura fizyczna mniejszości niemieckiej w Polsce w latach 1918–1939*, które dokumentują uczestnictwo w kulturze fizycznej niemieckiej mniejszości narodowej, w dobie II Rzeczypospolitej. Autorka pod kierunkiem swojego promotora podjęła się analitycznego opracowania genezy powstania i działalności Niemieckiego Związku Gimnastycznego w Polsce (Deutsche Turnerschaft in Polen – DTP), w latach 1921–1939.

Biorąc pod uwagę prekursorskie działania pedagogicznego środowiska niemieckiego w zorganizowanym rozwoju gimnastyki począwszy od XVIII wieku, należy zauważyć także jego wpływ na początki rozwoju gimnastyki nie tylko w Europie, ale także na ziemiach polskich. Działalność DTP w rzeczywistości administracyjnej II RP w latach 1921–1939, uwzględniając

stosunki narodowościowe polsko-niemieckie, w tym w rozwoju kultury fizycznej odegrała znaczącą rolę w upowszechnianiu kultury fizycznej obecnej w życiu społeczno-politycznym II Rzeczypospolitej, Republiki Weimarskiej i Trzeciej Rzeszy, co słusznie zwróciło uwagę autorki recenzowanej dysertacji.

Powstanie recenzowanego opracowania spełniającego wymogi metodologiczne stawiane przed dysertacją doktorską skierowaną na ukazanie działalności jednej organizacji w tym przypadku kierującej rozwojem gimnastyki wiązał się z koniecznością wykorzystania do jej realizacji metody analityczno-dedukcyjnej pozwalającej na bardziej szczegółowe zbadanie dostępnych źródeł. Autorka spełniając powyższe założenia, swoje wyniki badań ukazała w treści narracji, która udziela odpowiedzi na przyjęty temat główny i wynikające z niego cele szczegółowe, w czym autorce pomocną okazała się przyjęta dla dysertacji konstrukcyjna forma monograficzna.

Autorka we wstępie przedstawiła analizę literatury przedmiotu, w której wykazała, że podjęty problem badawczy po jego opracowaniu stanie się oryginalnym dokumentem, który wypełni lukę w wiedzy o funkcjonowaniu w II Rzeczypospolitej organizacji i rozwijaniu kultury fizycznej wśród niemieckiej mniejszości narodowej po 1921 r. w organizacji Niemieckiego Związku Gimnastycznego.

Jak wynika z przedstawionej przez autorkę w części metodologicznej analizy historycznej bazy źródłowej, do udzielenia odpowiedzi na podjęty temat wykorzystane zostały źródła normatywne, prasa oraz różna dokumentacja towarzystw niemieckich. Wykorzystane źródła, w tym znajdujące się w zasobach archiwów polskich jak i niemieckich, autorka zarejestrowała w dysertacji, za pomocą przypisów dolnych zestawionych w bibliografii. Rodzaj i pochodzenie źródeł często analizowanych po raz pierwszy potwierdzają wiarygodność wytworzonej treści dysertacji.

Na podstawie przeprowadzonej kwerendy źródłowej, którą autorka dokonała w zasobach archiwów polskich i niemieckich przyjęła, jako główny

cel przedstawienia genezy i rozwoju Niemieckiego Związku Gimnastycznego w Polsce w latach 1921–1939. Realizując przyjęty cel główny podkreśliła rolę, jaką wspomniana organizacja pełniła w środowisku mniejszości niemieckiej, która po 1918 r. po odzyskaniu niepodległości przez Polskę znalazła się pod władzą II Rzeczypospolitej. Autorka na łamach swojej dysertacji trafnie podjęła się ukazania natężenia i tempa rozwoju polityczno-społecznych relacji na styku dwóch kultur polskiej i niemieckiej, a także ukazuje wzajemne działania prowadzonej polityki przez władze II Rzeczypospolitej i Trzeciej Rzeszy wobec rozwoju kultury fizycznej w Polsce. W tym obustronne wzajemności organizacyjno-finansowe mające decydujący wpływ na relacje obu społeczności polskiej i niemieckiej. Wspomniane relacje autorka ukazuje relacjonując kontakty sportowe bezpośrednie (współzawodnictwo polsko-niemieckie), a także pośrednie (odwzorowywanie) np. organizacyjne, techniczne i taktyczne pokazów gimnastycznych na szczeblu towarzystw, okręgów, związkowych i międzypaństwowych.

Wspomniane relacje można uznać za oryginalną prezentację roli, jaką odegrał Niemiecki Związek Gimnastyczny (DTP) w rozwoju sportu gimnastycznego w dobie II Rzeczypospolitej z uwzględnieniem ówczesnych uwarunkowań społeczno-politycznych.

W zrealizowaniu problemu zawartego w tytule dysertacji i celu głównego pomogły trafnie przyjęte pytania badawcze, których opracowanie pozwoliło autorce zaprezentować: genezę powstania i ewolucję działalności DTP w Polsce; źródła finansowania; rozwój kadr dla DTP; relacje pomiędzy władzami III Rzeszy i II RP w sprawie zapewnienia warunków rozwoju kultury fizycznej (turnerskiej) mniejszości niemieckiej w Polsce; stosunek DTP wobec państwa polskiego i niemieckiego; poziom pomocy rzeczowej, finansowej i szkoleniowej państwa niemieckiego na rzecz DTP; rolę DTP na poziom integracji obu społeczności; patriotyczną rolę wewnętrzną i zewnętrzną DTP; udział organizacji DTP na rozwój kultury fizycznej w II Rzeczypospolitej.

Autorka dla pracy trafnie przyjęła układ problemowy, a podrzędnie chronologicznie-problemowy, co w wielu przypadkach pozwoliło jej uniknąć powtórzeń.

Dysertacja doktorska składa się z pięciu rozdziałów głównych (s. 12–158), poprzedzonych wstępem (ss. 4–11), całość opracowania zamykają: zakończenie (ss. 161–166), bibliografia (ss. 167–177), aneksy (ss. 178–202), indeks nazwisk (ss. 203–206), spisy tabel (s. 207), fotografii i rycin (ss. 208–210), wykaz skrótów (s. 211–212), streszczenie w języku polskim (ss. 213–214) i angielskim (ss. 215–216).

W rozdziale, I pt.: *Tradycje Turnerstwa w Niemczech i na ziemiach polskich pod zaborami*, jego treść informuje o genezie powstania i ewolucji turnerstwa w Niemczech, ma charakter tematyczny wprowadzający do podjętego problemu.

Rozdział II, pt.: *Podstawy organizacyjne ruchu Turnerskiego w Drugiej Rzeczypospolitej*, który posiada podobnym charakter jak rozdział pierwszy, lecz ukazuje działalność Turnerską w rzeczywistości administracyjnej i politycznej II Rzeczypospolitej przed 1939 r.

Kolejny rozdział III pt.: *Założenia programowe Turnerstwa w niepodległej Polsce*, poświęciła na ukazanie zakresu działalności programowej DTP.

W rozdziale IV pt.: *Rozwój kadry i bazy materialnej*, ta część dysertacji relacjonuje niezbędną dla rozwoju DTP – kształcenie kadry i rozwój podstaw materialnych.

Rozdział, V pt.: *Działalność sportowa i propagandowa Niemieckiego Związku Gimnastycznego w Polsce*, ukazuje realizowanie programu sportowego oraz promocji struktur Związku w ruchu sportowym wewnętrznym – okręgowym, ogólnopolskim i międzynarodowym. W części metodologicznej wstępu, autorka precyzuje cele, jakie zawierają poszczególne rozdziały, a także każdy z nich zamyka stosowną konkluzją.

Kolejne rozdziały udzielają odpowiedzi na reprezentatywne dla pojętego tematu – problemy cząstkowe, jakie miały miejsce w bezpośredniej ewolucji i działalności, a także te, które w latach 1921–1939 towarzyszyły obecności DTP w Polsce.

Po zapoznaniu się z treścią dysertacji stwierdzam, że opracowanie mgr Marleny Wyskok pod promotorstwem prof. dr hab. Tomasza Jurka, zarówno pod względem merytorycznym jak i metodologicznym, a także swoją oryginalnością spełnia wymagania stawiane przed dysertacjami doktorskimi. Stąd recenzowane opracowanie mgr Marleny Wyskok pt. *Uwarunkowania powstania i efekty działalności Niemieckiego Związku Gimnastycznego w Polsce w latach 1921–1939*, z punktu widzenia recenzenta spełnia wymagania stawiane przed tego typu opracowaniami i uzyskało ocenę pozytywną. Dysertacja stanowi istotny wkład do badań w zakresie ewolucji kultury fizycznej mniejszości niemieckiej organizacji DTP, jaka rozwijała się w II Rzeczypospolitej w latach 1921–1939, czym wpisuje się w wypełnienie luki w historiografii kultury fizycznej w Polsce i pozwala aplikować jego autorce do stopnia doktora nauk o kulturze fizycznej. O czym świadczy zarówno podjęty w dysertacji problem główny, zakres terytorialny i czasowy, a także konstrukcja opracowania jak i wyznaczone cele pracy, które w swojej oryginalności nie budzą zastrzeżeń.

Po zapoznaniu się z treścią oddanej do zrecenzowania dysertacji stwierdzam, że opracowanie spełnia wymagania stawiane przed pracami doktorskimi. Zgodnie z obowiązującym prawem wnioskuję, zatem do Pana Dziekana oraz Wysokiej Rady Wydziału Wychowania Fizycznego, Sportu i Rehabilitacji AWF Poznań o wszczęcie dalszych procedur związanych z obroną i publiczną dyskusją nad dysertacją opracowaną przez mgr Marlenę Wyskok.

Prof. dr hab. Stanisław Zaborniak

